Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 16, str. 17-32, 2018 god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Filologija

Datum prijema rada: 01.06.2018. UDK: 371.3.:811.163.41(497.115) Datum prihvatanja rada: 0112.2018.

373.3.212(=18)(497.115) doi:10.5937/univmis1817001A

Originalan naučni rad

NASTAVA SRPSKOG KAO NEMATERNJEG JEZIKA U OSNOVNIM ŠKOLAMANA PODRUČJU OPŠTINE PREŠEVO

Kemal Džemić

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

kemal.dzemic@uninp.edu.rs

Ahmed Bihorac

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru

Novi Pazar, Srbija

kemal.dzemic@uninp.edu.rs

Apstrakt

Predmet rada je analiza postignutih nastavnih rezultata iz predmeta srpski kao nematarnji jezik koji izučavaju učenici albanske nacionalnosti u osnovnoj školi na području opštine Preševo. I pored obaveze izučavanja srpskog jezika u fondu od dva, odnosno tri časa sedmično, evidentno je da učenici ove nacionalne manjine veoma često ne vladaju elementarnim znanjem srpskog jezika, što nas je motivisalo na istraživanje koje smo sprovedli u jednoj gradskoj i jednoj seoskoj osnovnoj školi na području opštine Preševo. U tom cilju sprovedli smo anketu među učenicima albanske nacionalnosti od petog do osmog razreda u osnovnim školama "Ibrahim Keljmendi" u Preševu i "Selami Hallači" u selu Oraovica. Anketom smo osmislili i pitanja za nastavnike koji predaju srpski kao nematarnji jezik u ovim školama, kako bismo na osnovu dobijenih rezultata proisteklih iz njihovih odgovora imali potpuno jasnu sliku o problemima nastave iz ovoga predmeta i razlozima zbog kojih njihovi učenici veoma skromno poznaju srpski jezik. Osim teorijskog pedagoškog i zakonodavnog dijela koji propisuje obaveznost izučavanja srpskog kao obaveznog predmeta za nacionalne manjine u Republici Srbiji, u radu su sistematično prikazani i rezultati istraživanja, komentari i smjernice za dalje pedagoške aktivnosti kako bi se unaprijedila nastava iz predmeta srpski jezik. Rezultati istraživanja sprovedenog u osnovnim školama pokazali su daveli broj učenika nije u stanju ostvariti i najosnovniju komunikaciju na srpskom jeziku. Očekivanja prije sprovedene ankete bila su da učenici petog i šestog razreda slabije razumiju srpski jezik od učenika sedmog i osmog razreda. Međutim, ispostavilo se da, iako su učenici u velikom procentu izrazili pozitivan stav prema predmetu srpski jezik i značaju njegovoga poznavanja, rezultati upućuju na zaključak da su nedopustivi propusti u samom nastavnom procesu, čemu doprinose nedovoljna zainteresovanost, motivisanost i pripremljenost nastavnika, te odsustvo efektnog stručnog nadzora nastavnog procesa. Nastavnici, koji nisu željeli da učestvuju u anketi, osim jednog, su nam u neformalnom razgovoru, između ostalog kao problem sa kojim se susreću u nastavnoj praksi, istakli i potpunu nezainteresovanost učenika za ovaj predmet, što je u suprotnosti sa učeničkim odgovorima u anketi (smatramo iskrenim) u kojima oni izražavaju svijest o potrebi i koristi poznavanja srpskoga jezika.

Ključne riječi: Srpski kao nematernji jezik, obrazovanje nacionalnih manjina, osnovna škola, Preševo, nastavni planovi, udžbenici, nastavni rezultati.

TEACHING SERBIAN AS A NON-NATIVE LANGUAGE IN ELEMENTARY SCHOOLS IN THE MUNICIPALITY OF PRESEVO

Abstract

The subject of the paper is an analysis of the achieved teaching results from the Serbian language as a non-native language that are studied by Albanian students in elementary school in the area of the municipality of Presevo. Despite the obligation to study the Serbian language in the fund of two or three hours a week, it is evident that the students of this national minority very often do not have the basic knowledge of the Serbian language, which motivated us to research that we conducted in one city and one rural elementary school. In this area, we conducted a survey among students of Albanian ethnicity from fifth to eighth grade in elementary schools "Ibrahim Kelmendi" in Preševo and "Selami Hallači" in the village of Oraovica. We also designed the questionnaire for teachers who teach Serbian as a non-native language in these schools, in order to obtain on the results obtained from their answers a clear picture of the problems of teaching in this subject and the reasons why their students very little knowledge of the Serbian language. Apart from the theoretical pedagogical and legislative part which prescribes the obligation of studying the Serbian as a compulsory subject for national minorities in the Republic of S. The results of the research, comments and guidelines for further pedagogical activities in order to improve the teaching in the subject of the Serbian language are also systematically presented in the paper. The results of the research conducted in the primary schools showed that a large number of students were unable to achieve the most basic communication in the Serbian language. Expectations before the conducted survey were that students of the fifth and sixth grades are less likely to understand the Serbian language than the students of the seventh and eighth grades. However, it turned out that, although the students expressed a positive attitude towards the subject in the Serbian language and the significance of their knowledge, to conclude that unacceptable failures are in the teaching process itself, which is due to insufficient interest, motivation and preparedness of teachers, and the absence of effective professional supervision of the teaching process. Teachers, who did not want to participate in the survey, except one, inform us in the informal conversation, among other things, as a problem they face in teaching practice, they also pointed out the complete lack of interest of students in this subject, which is contrary to pupil responses in the survey we think honestly) in which they express their awareness of the need and use of the knowledge of the Serbian language.

Keywords: Serbian as non-native language, education of national minorities, elementary school, Presevo, curricula, textbooks, teaching results.

UVOD

Opština Preševo pripada Pčinjskom okrugu i se nalazi na jugu Srbije i karakteriše se svojom multinacionalnom i multikonfesionalnom strukturom stanovništva. Većinsko stanovništvo je albanske nacionalnosti kome je maternji jezik

albanski. Ova opština pripada nerazvijenim područjima u Republici Srbiji, te je zbog toga preduziman čitav niz podsticajnih i integrativnih mjera posebno u oblasti obrazovanja. U tom smislu Koordinaciono telo Republike Srbije za Preševo, Bujanovac i Medvedu svojim aktivnim praktičnim djelovanjem pokrenulo je mnoštvo projekata kako bi se, posebno mlađa populacija albanske nacionalnosti, motivisala na učenje i unaprjeđenje poznavanja srpskog kao obaveznog maternjeg jezika u nastavi. Iz tih aktivnosti proistekla je dragocjena "Studija o mogućnostima unapređenja nastave i učenja srpskog kao maternjeg jezika u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveda"¹, koju je temeljno i studiozno izradio ekspertski tim ovog državnog organa u cilju sveobuhvatnog istraživanja problema i nedostataka nastave srpskog jezika koju pohađaju učenici albanske nacionalnosti u ovim opštinama. Studija, čijim rezultatima smo se služili u radu, je precizno ustanovila uzroke i posljedice ovog problema kao i preporuke za njegovo prevazilaženje. Civilni sektor je u skladu sa svojim mogućnostima takođe radio na projektima učenja srpskog jezika kroz besplatne kurseve, putovanja i komunikaciju mladih Albanaca i Albanci sa vršnjacima pripadnicima srpske nacionalnosti.

Autori Studije između ostalog navode:

Cilj ove studije jeste da predstavi nalaze istraživanja i na njima zasnovane konkretne preporuke za unapređenje kvaliteta nastave u osnovnom obrazovanju. Ukoliko se preporučeni model pokaže efikasnim i održivim, on bi se docnije mogao primeniti i na nivo srednjeg obrazovanja. Rad sa đacima i nastavnicima u sistemu osnovnog obrazovanja logičan je sled koraka iz više razloga: (1) usvajanje novih sadržaja je mnogo lakše u ranijim fazama obrazovnog ciklusa; (2) nastavni programi za učenje Srpskog kao maternjeg jezika u srednjim školama pretpostavljaju da su đaci u osnovnoj školi stekli osnovno znanje koje se programima za osnovne škole očekuje i definiše. Ukoliko se zanemari nizak nivo znanja srpskog jezika đaka koji završavaju osnovnu školu, nastavnici srednjih škola neće biti u mogućnosti da ostvare program koji je definisan za rad sa đacima; (3) koren problema leži u početnim fazama obrazovnog procesa. Stoga je potrebno da se kvalitet nastave unapredi i poboljša upravo primarnim fazama i đacima u kasnijim periodima razvoja omogućiti da nadograđuju, dopunjuju i usavršavaju znanje koje su stekli u ranijim fazama obrazovanja i odrastanja; (Studija, 2013:27.)

Ambicija stručnog tima koji je analitično i temeljito istražio problem nepoznavanja srpskog jezika učenika albanske nacionalnosti, bila je da se jasno registruju svi teorijski, a posebno praktični nastavni problemi koji otežavaju realizaciju nastavnih planova.

¹ Studija o mogućnostima unapređenja nastave i učenja srpskog kao maternjeg jezika u opštinama Preševo, Bujanovac i Medved. Izdavač: Služba Koordinacionog tela Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medvedu, Beograd 2014a

STANDARDI OBRAZOVANJA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA U MEĐUNARODNOM I DOMAĆEM ZAKONODAVSTVU

Pravo na obrazovanje definisala je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948 .,dok se u članu 26 ovog međunarodnog dokumenta osnovno obrazovanje definiše kao obavezno.Između u ostalih ciljeva koji se nastoje postići obrazovanjem, Deklaracija posebno naglašava unapređenje razumijevanja,tolerancije i prijateljstvo među ljudima bez obzira na rasnu,vjersku,nacionalnu i svaku drugu posebnost.Pravo na obrazovanje manjinskih zajednica definisano je članom 5. Konvencije UNESCO iz 1960 . gdje se naglašava stav protiv diskriminacije u obrazovanju; .Značajni međunarodni pravni dokumenti koji propisuju prava na obrazovanje su Deklaracija UN o pravima nacionalnih,vjerskih i jezičkih manjina(čl.4),Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Savjeta Evrope iz 1995.(čl.14)

Univerzalna deklaracija u ljudskim pravima članom 26 posebno je razrađena i oblast prava na obrazovanje nacionalnih manjina,što predstavlja pravni osnov za mnoga međunarodna pravna akta koji se bave propisivanjem pravnih regulativa u oblasti obrazovanja.

(4) ako se uzme u obzir da Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja propisuje osnovno obrazovanje kao obavezno, za razliku od srednjeg obrazovanja, intervencijama u osnovnom obrazovanju bio bi obuhvaćen veći broj đaka. Time bi se omogućilo većem broju pripadnika albanske zajednice da ovlada osnovama srpskog jezika.Slabo znanje srpskog jezika predstavlja značajnu prepreku mladim etničkim Albancima i Albancima da se zaposle ili nastave školovanje u Republici Srbiji, da komuniciraju u različitim prilikama i završavaju brojne poslove. Posledica nepoznavanja zvaničnog jezika jeste otežanaintegracija čiji rezultat može biti segregacija i izdvajanje jedne etničke skupine od većinske. Izdvajanjem dveju skupina stvarasejaz,međusobnonepoznavanje i nerazumevanje, uprkos činjenici da dele zajednički životni prostor(Studija,28 str), Zakonodavstvo Republike Srbije precizno reguliše prava nacionalnih manjina na obrazovanje na maternjim jezicima.Ustav(Ustav Republike Srbije(Sl.glasnik RS,br.83/2006) garantuje prava nacionalnih manjina na obrazovanje u skladu sa međunarodnim pravnim dokumentima.U skladu sa Zakonom o nacionalnim savjetima

pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati nacionalne savjete u direktno uticati na kreiranje obrazovanja,kulture,informisanja i službene upotrebe jezika i pisma.Pravo na obrazovanje manjinskih zajednica reguliše i niz posebnih zakona:Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ,(Sl.glasnik RS,br.55/2013)Zakon o osnovnoj školi ,Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ,Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma ,Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina

Jezik je ključni faktor u integraciji nacionalnih manjina u društvenu zajednicu,kao i njihovo ostvarivanje individualnih i kolektivnih nacionalnih prava u skladu sa zakonadavstvom. Osim toga što se nacionalnim manjinama obezbjeđuju prava na obrazovanje na njihovom maternjem jeziku u državnomškolskom

sistemu, one se obavezuju po mnogim dokumentima i na učenje zvaničnog jezika države u kojoj žive i ostvaruju svoja individualna i kolektivna ljudska i nacionalna prava.

U dokumentu "Ljubljanske smjernice za integraciju raznolikih društava" Visokog komesara OEBS-a za nacionalne manjine piše da "politika integracije treba da obuhvati mjere koje podstiču dijalog između zajednica i njihovu interakciju na osnovu tolerancije i uzajamnog uvažavanja. To obuhvata širok spektar inicijativa u raznim oblastima, uključujući obrazovnu, međjsku i jezičku politiku" (Ljubljanske smjernice: 11. smjernica)

U "Ljubljanskim smjernicama" države se obavezuju na zaštitu i unapređivanje manjinskih jezika kao i obavezu i prava manjina da aktivno učestvuju u kulturnom i javnom životu društvene zajednice. Učešće pripadnika nacionalnih manjina u društvu otežano je ili nemoguće bez poznavanja državnog ili službenog jezika. Nepoznavanje zvaničnog jezika države uzrokuje brojne praktične probleme u svakodnevnom životu pripadnika nacionalnih manjina udaljavajući ih iz javnog društvenog života, i

U multinacionalnim i multijezičkim sredinama posebno je važno dvosmjerno učenje jezika zbog lakše integracije. "Ovladavanje i drugim jezicima, osim maternjeg, u svakom slučaju predstavlja obogaćenje ličnog i društvenog života." (Bugarski, 2008: 60).

3. SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK U NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU OSNOVNOG OBRAZOVANJA

Republika Srbija je višenacionalna i država koja se odlikuje višejezičnošću. Ranko Bugarski navodi čitav niz jezika kojim su se služili pripadnici nacionalnih manjina u bivšoj Jugoslaviji: "albanski, mađarski, turski, rumunski, slovački, rusinski, češki, bugarski, italijanski, ukrajinski, romski, vlaški i drugi, od kojih neki imaju mali broj govornika" (Bugarski, 2008: 57). Bugarski u ovom nabrajanju jezika izostavlja bosanski, hrvatski i crnogorski jezik kojim se danas u Republici Srbiji služe nacionalne manjine kao svojim maternjim jezicima i ostvaruju prava obrazovanja na tim jezicima. Pripadnici bošnjačke, hrvatske, crnogorske, bugarske i makedonske nacionalne manjine prirodno imaju manje problema u izučavanju srpskog jezika, što p nacionalnih manjina čiji su jezici srodni sa srpskim. Srpski kao nematarnji jezik zastupljen je u svim razredima osnovne i srednje škole kao obavezan predmet koji izučavaju pripadnici nacionalnih manjine koji nastavu pohađaju na svom maternjem jeziku. Fond časova srpskog kao nematarnjeg jezika i I i II razredu je dva časa sedmično što ukupno iznosi 72 časa godišnje. U III, IV, V, VI i VII razredu fond časova ovoga predmeta je 3, časa sedmično, ukupno 108 časova godišnje i u VIII razredu fond časova srpskog kao nematarnjeg jezika je dva časa sedmično, odnosno 68 časova na godišnjem nivou. Izolira se iz srodnosti njihovog maternjeg i srpskog jezika. Kako

navodi Pavle Ivić: “današnji albanski jezik nesumnjivo je potomak nekog starobalkanskog jezika, tačnije jednog od jezika koje je rimsko osvajanje zateklo na tlu jugoistočne Evrope. U naše vreme albanski naučnici, oni u Prištini kao i oni u Tirani, odlučno insistiraju na ilirskom porijeklu Albanaca.” (Ivić, 1990:144). U lingvističkim disciplinama koje se bave pitanjem albanskog jezika prevladalo je mišljenje da albanski jezik proističe iz izumrlog ilirskog jezika, te se potpuno razlikuje od srpskog jezika, što Albancima otežava njegovo učenje.

Nastavna praksa je pokazala da je gramatika srpskoga jezika teška i za učenike kojima je on maternji jezik, a kamoli za one kojima je on strani jezik. “Gramatika je nauka koja opisuje strukturu jezika utvrđujući njegove glasovne, obličke, tvorbene i rečenične osobine” (Stanojčić i Micić, 2011:9)

U skladu sa domaćim zakonodavstvu koje propisuje pravne norme vezane za oblast obrazovanja nacionalnih manjina i njihovo pravo na pohađanje nastave na maternjem jeziku, neke nacionalne manjine iskoristile su ovo pravo. U Republici Srbiji se nastava, osim na srpskom, ostvaruje na bosanskom, albanskom, bugarskom, mađarskom, rumunskom, rusinskom, slovačkom i hrvatskom jeziku.

Osnovni ciljevi i zadaci nastave iz srpskog kao nematernjeg jezika jeste da učenici ovladaju osnovnim znanjima srpskog jezika kao zvaničnog jezika u Republici Srbiji i mogućnost uspostavljanja komunikacije pripadnika nacionalnih manjina sa pripadnicima drugih naroda koji govore taj jezik i upoznavanje kulturoloških posebnosti, razvijanja druženja, međusobnog uvažavanja i afirmaciju duha tolerancije.

SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK U OSNOVNOM OBRAZOVANJU U OPŠTINI PREŠEVO

Jezik je za svakoga čovjeka i društvo jedan od ključnih faktora opstanka čovjeka kao kulturnog bića. Njegovu važnost ističu Živojin Stanojčić i Ljubomir Micić: “Kao sredstvo opštenja jezik ima komunikativnu, saznavnu, ekspresivnu i akumulativnu funkciju.” (Stanojčić i Micić, 2011:9). Učenici albanske nacionalnosti u osnovnim školama u opštini Preševo pohađaju nastavu na maternjem albanskom jeziku. Prema važećem zakonodavstvu o osnovama sistema obrazovanja i planovima i programima koji proističu iz zakonodavstva Republike Srbije, oni su u obavezi izučavanja srpskog kao nematernjeg jezika u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina Kada se obrazovno-vaspitni rad izvodi na jeziku i pismu nacionalne manjine, škola je u obavezi da za te učenike organizuje nastavu srpskog jezika (čl. 12 st. 4), a kada se nastava ostvaruje na srpskom jeziku, za pripadnike nacionalne manjine organizuje se i nastava jezika nacionalne manjine sa elementima nacionalne kulture kao izborni predmet (čl. 12 st. 5). Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju takođe jemči pravo pripadnika nacionalnih manjina na ostvarivanje obrazovno-vaspitnog rada i na jeziku i pismu nacionalne manjine, odnosno dvojezično, ukoliko se,

prilikom upisa u prvi razred, za to opredeli najmanje 15 učenika (čl. 12 st. 1).

Na osnovu saznanja o nedovoljnom poznavanju, a veoma često i potpunom nepoznavanju srpskog jezika od strane ovih učenika. Učenje stranog jezika za nekoga predstavlja intelektualni izazov i zadovoljstvo, dok će ovom zadatku mnogi pristupiti kao teškoj radnji bez mogućnosti potitivnih krajnjih rezultata. Ove dileme oko učenja stranog jezika Mithat Ridanović ovako posmatra: "Kod nas nije rijetko čuti ljude kako kako kažu da niko ne može starni jezik naučiti savršeno, jer ni svoj jezik ne znamo čestito; da znamo ne bismo ga učili u školi." (Ridanović, 1998:14). Ako se jedan strani jezik ne može naučiti savršeno, smatramo da se on u školskom sistematičnom izučavanju može dobro naučiti i njime se sasvim kvalitetno služiti u svakodnevnoj komunikaciji. smatrali smo da je neophodno sistematično istražiti uzroke ove pojave i na osnovu dobijenih rezultata donijeti određene zaključke, te predložiti adekvatne pravne i pedagoške mjere kako bi se unaprijedilo znanje srpskog jezika učenika albanske nacionalne manjine u osnovnoj školi. U tom cilju sproveli smo istraživanje u svim osnovnim školama na području opštine Preševo. Za tu priliku definisali smo pitanja na koja su učenici od petog do osmog razreda osnovne škole I nastavnici koji im predaju srpski jezik davali odgovore. U nastavku u tabelarnim prikazima predstavljamo rezultate dobijene sprovedenom anketom. Otežavajuća okolnost bila je neočekivano nerazumijevanje nastavnika srpskog kao maternjeg jezika koji nisu željeli da odgovore na postavljena pitanja iz ankete. Izuzetak je samo jedan nastavnik, koji je odgovorio na pitanja i ukazao na postojeće probleme nastave iz ovoga predmeta.

OSNOVNA ŠKOLA "IBRAHIM KELJMENDI" U PREŠEVU

Tabela 1. Rezultati sprovedene ankete od V do VIII razreda (anketirano 565 učenika)

r. br.	Pitanja	Odgovor	
1	Govoriš li srpski jezik?	Da	161
		Ne	404
		Delimično	
2	Da li ti je težak srpski jezik?	Da	414
		Ne	151
3	Šta ti se najviše dopada na času srpskog jezika?	Književnost	182
		Gramatika	184
		Nemam odgovor	144

4	Šta ti se ne dopada na času srpskog jezika?	Književnost	143
		Gramatika	133
		Kultura izražavanja	48
		Nemam odgovor	25
5	Koji sadržaji iz srpskog jezika su ti najteži?	Književnost	105
		Gramatika	236
		Kultura izražavanja	36
		Nemam odgovor	188
6	Da li si pročitao/la neku knjigu(lektiru) iz srpskog jezika?	Da	54
		Ne	511
7	Radiš li domaće zadatke iz srpskog jezika?	Da	311
		Ne	213
		Ponekad	41
8	Da li bi voleo/volela da bolje govoriš srpski jezik?	Da	497
		Ne	61
		Nemam odgovor	7
9	Gledaš li TV programe na srpskom jeziku?	Da	230
		Ne	197
		Ponekad	138
10	Zašto je važno da dobro naučiš srpski jezik?	Zato što živim u Srbiji	286
		Zbog dobre komunikacije	180
		Nemam odgovor	99

Kao što se vidi u tabeli u osnovnoj školi "Ibrahim Keljmendi" u Preševu anketirano je ukupno 565 učenika albanske nacionalnosti, od petog do osmog razreda. Oni nastavu pohađaju na maternjem albanskom jeziku, a srpski kao nematarnji jezik uče kao obavezan predmet. Iz rezultata dobijenih istraživanjem vidimo da je veliki problem u ovoj školi potpuno ili djelimično nepoznavanje srpskog jezika, što otežava, odnosno

onemogućava realizaciju plana i programa iz ovoga predmeta. Od ukupnog broja anketiranih učenika 565 izjasnilo se čak 404 učenika da ne govore srpski jezik. Uočili smo u neposrednoj komunikaciji sa učenicima koji su rekli da govore srpski jezik (161), da otežano uspostavljaju komunikaciju i nepravilno govore srpski jezik. Milan Šipka pod pojmom pravilnost govora podrazumijeva "ispravnu i jasnu, razgovijetnu artikulaciju svih glasova (fonema) jednoga jezika i njihovo pravilno bilježenje odgovarajućim znakovima (grafema), kao i usklađivanje vlastitoga govora s važećim ortoepskim, ortografskim, gramatičkim i leksičkim normama standardnog jezika u cjelini." (Šipka, 2009: 100). Imajući u vidu da su anketirani učenici od V-VIII razreda, logički zaključak je da je situacija u nižim razredima osnovne škole od I-IV razreda još nepovoljnija kada je poznavanje srpskog jezika u pitanju. Velikom broju učenika srpski jezik je težak (414). Ovakvi odgovori mogu se objasniti činjenicom da učenici žive u etnički homogenim sredinama u kojima nemaju mogućnost kontakta sa djecom srpske nacionalnosti, u kojima bi se kroz druženje susret sa srpskim jezikom steklo nekakvo predznanje srpskog jezika. Podatak da 511 učenika nije pročitao ni jednu knjigu na srpskom jeziku predviđenu lektinom za osnovnu školu možemo tumačiti učeničkim nepoznavanjem srpskog jezika i nedovoljnom motivisanosti od strane predmetnih nastavnika na čitanje knjiga. Pozitivan stav o srpskom jeziku učenici su izrazili u odgovorima da bi voljeli da dobro nauče srpski jezik (497) pokazujući svijest da im je poznavanje jezika države neophodno zbog ostvarivanja sveukupnih prava u Republici Srbiji. Njih 286 ističe Važnost poznavanja srpskog ističe 286 učenika navodeći da je to njihova potreba jer žive u Srbiji, a 180 učenika je navelo da je to bitan preduslov zbog ostvarivanja svakodnevne komunikacije u svojoj sredini.

OSNOVNA ŠKOLA "SELAMI HALLAČI" U SELU ORAOVICA

Tabela 2. Rezultati sprovedene ankete od V do VIII razreda (anketirano 162 učenika)

r. br.	Pitanja	Odgovor	
1	Govoriš li srpski jezik?	Da	66
		Ne	96
2	Da li ti je težak srpski jezik?	Da	131
		Ne	31

3	Šta ti se najviše dopada na času srpskog jezika?	Književnost	33
		Gramatika	51
		Kultura izražavanja	78
4	Šta ti se ne dopada na času srpskog jezika?	Književnost	33
		Gramatika	61
		Kultura izražavanja	34
		Nešto drugo	26
5	Koji sadržaji iz srpskog jezika su ti najteži?	Književnost	70
		Gramatika	41
		Kultura izražavanja	47
		Nešto drugo	188
6	Da li si pročitao/la neku knjigu(lektiru) iz srpskog jezika?	Da	4
		Ne	158
7	Radiš li domaće zadatke iz srpskog jezika?	Da	124
		Ne	17
		Ponekad	21
8	Da li bi vileo/la da bolje govoriš srpski jezik?	Da	142
		Ne	20
		Nemam odgovor	7
9		Da	58

	Gledaš li TV programe na srpskom jeziku?	Ne	71
		Ponekad	33
10	Zašto je važno da dobro naučiš srpski jezik?	Zato što živim u Srbiji	154
		Nemam odgovor	8

U osnovnoj školi "Selami Hallači" u selu Oraovica anketirano je 162 učenika od V do VIII razreda. Srpski kao maternji jezik u ovoj školi predaju dva profesora albanske nacionalnosti i jedna profesorica srpske nacionalnosti. Svo troje su završili odgovarajuće smjerove filologije i formalno su stručni za ovaj predmet. Posebno zabrinjava podatak da se 96 učenika izjasnilo da ne govori srpski jezik, dok se njih 131 navelo da mu je težak srpski jezik. Jasan problem je i nečitanje knjiga predviđenih planom i programom kao obavezna lektira. Od ukupnog broja anketiranih čak 158 učenika nikad nije pročitao nijednu knjigu na srpskom jeziku. Dobro polazište za prevazilaženje ovakvog nepovoljnog stanja kada je u pitanju nastava iz predmeta srpski jezik, jeste pozitivan odnos učenika prema jeziku i predmetu što se vidi iz njihovih odgovora u kojima je 142 učenika odgovorilo da bi voljeli da bolje govore srpski jezik, a 154 razumije da je znanje srpskog jezika potrebno zato što žive u Republici Srbiji. Imajući u vidu pozitivnu činjenicu da su predmetni nastavnici koji predaju srpski jezik u ovoj školi završili odgovarajuću stručnu spremu, te da su učenici svjesni posljedica koje proističu iz nepoznavanja srpskog jezika, potrebna je aktivnija uloga svih lokalnih i državnih subjekata koji se bave obrazovanjem djece albanske nacionalnosti u Republici Srbiji, kako bi se značajno unapredila nastava iz ovoga predmeta i učenici ovladali srpskim jezikom bez čega su integrativni društveni procesi praktično nemogući.

PITANJA ZA PROFESORE SRPSKOG JEZIKA

Milija Nikolić: Metodika nastave srpskog jezika i književnosti", Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1992, str. 8 "Za uspješno izvođenje nastave solidno stručno znanje je polazni uslov, koji se ne može zaobići, niti pak bilo čim drugim nadoknaditi. Ali valja imati u vidu da taj početni uslov nikako ne može da bude jedini i završni. On je neophodan, ali nije sam po sebi dovoljan za uspješnu nastavu

delatnost, jer pored znanja nastavnik treba da poseduje i odgovarajuću sposobnost, volju i umešnost, pomoću kojih će znanja i umjenja ns druge prenositi i u njihovoj svesti ih samoizazivati”.(Nikolić,1992:8)

Tabela 3.Odgovori profesorke srpskog kao nematernjeg jezika u osnovnoj školi “Selami Hallači” u Oraovici

Tabela 3.Odgovori profesorke srpskog kao nematernjeg jezika u osnovnoj školi “Selami Hallači” u Oraovici

r. br.	Pitanja	Odgovori	
1	Govorite li albanski jezik?(za profesore nealbance)	Da	1
		Ne	
		Nemam odgovor	
2	Znaju li Vaši učenici srpski jezik?	Veoma malo	
3	Šta mislite o nastavnim planovima i programima za srpski kao nematernji jezik?	Dobri su	
4	Šta mislite o udžbenicima zasrpski kao nematernji jezik??	Nisu	
		zadovoljavajući,preobimnisu	
5	Koja nastavna sredstva koristite na časovima iz srpskog jezika?Udžbeničku literaturu. Ilustracije.	Udžbeničku literaturu i ilustracije	

6	6.Koje metode koristite u nastavi?	Monološku i dijalošku	
7	7.Izvodite li nastavu u specijalizovanoj učionici za srpski jezik?	Ne	
8	8.Na koji način ocenjujete učenika znanja?	Testiranjima,kontrolnim zadacima,pismenim zadacima,usmenim odgovorima	
9	Držite li dopunsku nastavu?	Da	
10	Kako unaprijediti nastavu srpskog kao nematernjeg jezika u vašoj školi?	Ne znam	

Za ovo istraživanje osmislili smo i pitanja za nastavnike srpskog jezika koji predaju ovaj predmet učenicima pripadnicima albanske nacionalnosti u osnovnim školi u Preševu "Ibrahim Keljmendi" u Preševu i osnovnoj školi "Selami Hallači" u selu Oraovica. Cilj nam je bio da ustanovimo formalnu stručnost nastavnika srpskog jezika, pošto se često kao razlog za nekvalitetnu nastavu ističe neadekvatna stručna sprema nastavnika koji predaju ovaj predmet u školama u opštini Preševo. Istraživanjem smo ustanovili da su nastavnici srpskog jezika u ovim dvjema školama završili odgovarajuće filološke smjerove i zadovoljavaju formalne zakonske uslove u pogledu stručne spreme. Situacija je drugačija u nekim seoskim osnovnim školama (npr. u selu Reljan), u kojima nastava srpskog kao nematernjeg jezika nije u potpunosti stručno zastupljena. Od svih nastavnika koji predaju srpski kao nematernji

jezik u ovim školama samo jedna nastavnica odgovorila je na pitanja iz ankete. Ona je srpske nacionalnosti i govori maternji (albanski) jezik svojih učenika, što je bitna pretpostavka za razvijanje dobre i uspješne komunikacije na času u situaciji kada veliki broj učenika ne razumije srpski jezik. Nastavnica je navela da su planovi i programi za srpski kao njezin maternji jezik u osnovnoj školi dobro osmišljeni, dok za sadržaje udžbenika misli da su nezdovoljavajući i preobimni. Od nastavnih sredstava koristi se udžbeničkom literaturom i ilustracijama. U nastavi primjenjuje uglavnom monološku i dijalošku metodu, dok znanja učenika provjerava i ocjenjuje kontrolnim i pismenim zadacima, testovima i njihovim usmenim odgovorima. Očekivali smo da će nam svojim odgovorima, nastavnica predložiti stavove, ideje i preporuke kako je moguće unaprijediti nastavu srpskog jezika u školi u kojoj radi, međutim ona je odgovorila da ne zna. Su nastavnici srpskog jezika u ovim dvjema školama završili odgovarajuće filološke smjerove i zadovoljavaju formalne zakonske uslove u pogledu stručne spreme.

ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedenog istraživanja o nivou poznavanja srpskog kao maternjeg jezika od V do VIII razreda u osnovnim školama "Ibrahim Keljmemendi" u Preševu i "Selami Hallaçi" u Oraovici, hipoteza o neadekvatnom znanju srpskog jezika od strane učenika albanske nacionalnosti potvrdila se opravdanom i tačnom. Rezultati do kojih smo došli na osnovu učeničkih odgovora u ovoj govore da od 727 anketiranih učenika u objema školama njih 500 ne govori srpski jezik, što je 68,77%. Istraživanje je pokazalo da čak 669 (92%) učenika nije pročitao na srpskom jeziku nijednu knjigu predviđenu lektinom. Anketirana nastavnica koja predaje srpski kao maternji jezik u navedenoj osnovnoj školi u Preševu, odgovorila je da učenici veoma malo govore i razumiju srpski jezik. Istraživanje pokazuje da se 639 učenika izjasnilo da bi voljeli da bolje znaju srpski jezik, što je 88 % od ukupnog broja anketiranih učenika. Ukupno 620 učenika (85%) je svjesno činjenice o potrebi poznavanja srpskog jezika zato što žive u Republici Srbiji. Ovakav pozitivan odnos prema srpskom jeziku, kao i izražena svijest o važnosti učenja ovoga jezika kao bitnog preduslova za kvalitetnu praktičnu komunikaciju u sredini i državi u kojoj žive, dobra je pretpostavka i polazište za ozbiljniji pristup nastavi srpskog kao maternjeg jezika u osnovnim školama na području opštine Preševo. U tom smislu neophodna je veća motivisanost nastavnog kadra, stručno i objektivno praćenje nastavnog procesa od strane prosvjetnih, savjetodavnih i inspeksijskih lokalnih i republičkih organa, Nacionalnog savjeta albanske nacionalne manjine i civilnog sektora, te veća zainteresovanost roditelja, kako bi se znanje učenika iz ove nastavne oblasti podiglo na viši nivo. Smatramo da nejasni i preobimni udžbenici takođe utiču na ovakav nastavni neuspjeh. Da bi se prevazišli ovakvi niski efekti nastave iz srpskog kao maternjeg jezika, neophodno je dodatno stručno usavršavanje nastavnog kadra i osavremenjavanje nastavnog procesa kroz savremene metode i nastavna sredstva, kao i zastupljenost albanskog nacionalnog identiteta sa svim kulturološkim

specifičnostima u udžbenicima. Realna su očekivanja da će se na Odsjeku za srpski jezik i književnost u Preševu, Odjeljenja Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru, nastavnički kadar teorijski i praktično stručno osposobiti, te da će u bliskoj budućnosti rezultati iz srpskog kao maternjeg jezika u svim osnovnim školama na području ove opštine biti značajno bolji.

BIBLIOGRAFIJA

1. Bugarski, Ranko. 2008. Uvod u opštu lingvistiku. Beograd: Zavod za udžbenike.
2. Ivić, Pavle. 1990. O jeziku nekadašnjem i sadašnjem, Beograd: BIGZ.
3. Nikolić, Milija. 1992. Metodika nastave srpskog jezika i književnosti. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
4. Ridanović, Midhat. 1998. Jezik i njegova struktura. Sarajevo: TKP Šahinpašić.
5. Stanojčić, Živojin. Micić, Ljubomir. 2011. Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole. Beograd: Zavod za udžbenike.
6. Šipka, Milan. 2009. Kultura govora. Novi Sad: Prometej.
7. Bošković Nataša. 2014. Studija o mogućnostima unapređenja nastave i učenja srpskog kao maternjeg jezika u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa, Beograd: Služba Koordinacionog tela Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđu.

RESUME

On the basis of the conducted research on the level of knowledge of Serbian as a lingual language from V to VIII grade in elementary schools "Ibrahim Kelmendi" in Preševo and "Selami Hallači" in Oraovica, the hypothesis about inadequate knowledge of the Serbian language by students of Albanian nationality was confirmed as justified and correct. The results we came up with based on student responses in this report show that of the 727 respondents in both schools, 500 of them do not speak the Serbian language, which is 68.77%. The survey showed that as many as 669 (92%) of students were not read in the Serbian language no book predicted by a lecturer. A surveyed teacher who teaches Serbian as a non-native language at the primary elementary school in Preševo responded that the students speak very little and understand the Serbian language. The survey shows that 639 pupils said they would like to know better the Serbian language, which is 88% of the total number of students surveyed. A total of 620 students (85%) are aware of the need for knowledge and the Serbian language because they live in the Republic of Serbia. Any positive attitude towards the Serbian language, as well as a clear awareness of the importance of learning this language as an important precondition for good quality communication in the middle and the country in which they live, is a good assumption and a starting

point for a more serious approach to teaching. In this sense, it is necessary to increase the motivation of teachers, professional and objective monitoring of teaching process by educational, advisory and inspection local and republic authorities, the National Council of the Albanian national minority and the civil sector, and more parents are more interested in raising the knowledge of students from this teaching field to a higher level. We think that vague and overwhelming textbooks also influence such a teaching failure. In order to overcome these low effects of teaching in Serbian as a non-native language, additional professional training is needed frame and axis updating the teaching process through modern methods and teaching resources, as well as the representation of the Albanian national identity with all the cultural specifics in the textbooks. Real expectations are that the Serbian Language and Literature Department in Preševo, the Department of the International University in Novi Pazar, teachers will gain theoretical and practical expertise, and that in the near future, the results from the Serbian as non-native speakers in all elementary schools in the field of this Municipalities will be significantly better.